

Asia: Asia VN/25733/2021

Suomen digitaalinen kompassi, 2. luonnos

Kansallinen digikompassi kokonaisuutena

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Digikompassin painopiste on taloudellisissa lähtökohdissa ja kestävän kasvun tukemisessa. Painotus tukee vihreää siirtymää ja ajatusta talouskasvusta digitalisaation myötävaikutuksella. Yhteiskunta toimii ihmisten kautta, ja heidän hyvinvointinsa on keskeisessä asemassa digitaalisessa siirtymässä.

Digikompassin neljän osa-alueen lisäksi tarvitaan yhdeksi painopisteeksi kansalaisten digitalisaatio: lähtökohtaisesti digitalisaatio on kansalaisen/Suomessa asuvan perusoikeus, mutta digitaalisten välineiden käyttö ei tule olla pakollista asioiden sujuvan hoitamisen välineenä. Tärkeää on investointi hyvinvointilähtökohdista siten, että mahdollistetaan tarpeen mukainen, kaikkia hyödyttävä ja turvallinen digitalisaatio siirtymä. Lisäksi ehdotamme kiinnitettävän nykyistä enemmän huomioita siihen, kuinka varmistetaan, ettei taloudellinen eriarvoisuus ole esteenä digitaalisten palveluiden käyttöönotolle.

Digikompassissa ei juuri kiinnitetä huomiota digitalisaation mahdollisiin varjopuoliin. Onnistuneen digitalisaation läpiviemiseksi siihen tulee olla strategisesti valmistellut askeleet. Digitalisaation varjopuolia sovellusten käyttöön liittyvien hankaluuksien ohella ovat myös ihmisiin kohdistuvat vaikutukset: digitalisaation vauhti jättää ihmiset jälkeen kehityksestä jälkeen. Riskiryhmiä ovat erityisesti työelämän ulkopuolella olevat, asunnottomat, vaikeassa elämäntilanteessa olevat, digipelokkuuden takia palveluita välttelevät, ja vastakkaisesta näkökulmasta ns. diginörtit, joiden sosiaalinen vuorovaikutus rajoittuu vain digitaaliseen kanssakäymiseen ja siten he syrjäytyvät enemmän sosiaalisista face to face kohtaamisista.

Digitalisaatioon liittyvien esteiden tunnistaminen ja poistaminen osana digitaalista siirtymää on oleellista. Digitalisaatioon liittyviä haasteita ovat: mm. tunnistautuminen, älylaitteiden tai muiden digitaalisen asioinnin edellyttämien välineiden saatavuus kaikille taloudellisesta ja sosiaalisesta asemasta riippumatta ja laitteiden rajallinen käyttöikä. Lisäksi digituki tulee integroida osaksi eri palvelujärjestelmässä toimivien työtä.

Kolmannen sektorin toimijat ovat lähellä kansalaisia ja merkittävä digiosaamista levittävä taho. Kuinka turvataan kolmannen sektorin rooli ja mahdollisuudet olla mukana digitalisessa kehityksessä jatkossakin? Erityisesti pienten järjestöjen taloudelliset mahdollisuudet olla mukana digitaalisessa kehityksessä tulee varmistaa.

Riski- ja varautumissuunnitelma poikkeustilanteiden osalta on tärkeä osa digitaalista siirtymää. Varautumistoimet tulee olla ennalta suunniteltu mahdollisten riskitilanteiden osalta, joilla tässä tarkoitetaan esimerkiksi laajaa sähkökatkosta tai internetyhteyksien toimimattomuutta ennakoimattomien maailmantapahtumien tai sääolosuhteiden vuoksi.

Osaaminen

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Digitaalisten siirtymien ihmisiin kohdistuvien vaikutusten ennakoarviointiin tulee kiinnittää enemmän huomiota. Miten digitalisaatio vaikuttaa ihmisiin ja heidän hyvinvointiinsa, ennakoiden myös mahdolliset kielteiset vaikutukset, kuten digitaalisiin riippuvuuksiin sisältyvät ilmiöt, digipelaaminen mukaan lukien.

Tarvitaan vahvempi yhteys ja koordinaatio eri hallinnonalojen vastuisiin digitalisaation kehittämisessä; koordinaation voi sijoittaa esimerkiksi opetusministeriöön, jolla on keskeinen rooli digitaalisten näkökulmasta koulutuksen ja opetuksen tulevaisuutta määriteltäessä. Lisäksi digituen rooli osana kaikkea ammatillista koulutusta tulee varmistaa. Eri alojen koulutukseen tulee sisältyä digituen taitojen osaaminen integroituna ammatilliseen osaamiseen.

Digitaalisten sovellusten suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että niiden käyttö onnistuu toiminallista tai terveydellisistä rajoitteista huolimatta.

Digitaalinen infrastruktuuri

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Digitaalinen kompassi kokonaisuutena on hyvä, ja huomioi monet osa-alueet aiempaa versiota paremmin. Digitaalinen infrastruktuuri Digikompassin luonnoksessa on vahvasti talous- ja yrityslähtöinen kokonaisuus, siihen tulee sisällyttää myös ihmislähtöinen osa. Digitalisaatio on kaikkien perusoikeus. Kuinka varmistetaan, että tunnistautumisen, laitteiden puuttumisen ja nettiyhteyksien saatavuus eivät ole esteinä siirtymiselle digitaliseen toimintaan?

Digitaalisten toimintamallien käyttöönotto tulee tehdä vasta kun on varmistettu sovellusten toimivuus ja turvallisuus käytössä (esim Apotti, Hki kaupunki).

Huomiota siihen, että esimerkiksi työelämästä poisjääminen vaikuttaa digitaitojen ylläpitoon ja uuden digitaalisen kehityksen mukana pysymiseen. Tarvitaan monipuolisia investointeja ihmisten digitaitojen ylläpitoon.

Digikompassissa tarvitaan riskeihin varautumisstrategia, jossa huomioidaan mahdollisia riskitilanteita ja niiden osalta on laadittu suunnitelma tai toimintaohjeet. Kuinka esimerkiksi laajamittainen sähkökatkos vaikuttaa toimintavarmuuteen esimerkiksi julkisten palveluiden osalta.

Yritysten digitalisaatio

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Digitaalisten palveluiden kehittämiseen otetaan mukaan toimijoita muilta setoreilta, esimerkiksi pelien kehittäjiä, joilla taitoa löytää helppoja ja kiinnostavia tapoja toteuttaa palveluita, siten että ne voisivat toimia myös eri kielivähemmistöillä.

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi myös yritysten kehittämiin digitaalisiin palveluihin, silloin kun ne kohdentuvat ihmisiin.

Digitaaliset julkiset palvelut

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Tavoitteisiin tulisi lisätä: Ihmiskeskeiset julkiset palvelut.

Keskeisenä tehtävänä on varmistaa, että digitaaliset julkiset palvelut vastaavat siihen tarpeeseen, johon ne on luotu.

Digikompassissa ei ole huomioitu ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia ennen digitaalisten palveluiden käyttöönottoa (IVA). Arvioinnin avulla huomataan varhain mahdollisia haasteita, joita palveluun voi sisältyä sekä sen käytön näkökulmasta että digitaalisen toiminnan myötä syntyvien ennakoitavien haittojen näkökulmasta. Ennakoiva arviointi mahdollistaa siten myös kustannusten hallintaa pitkällä aikavälillä.

Investoidaan käyttäjien kokemuksen mukaan saamiseen osaksi palveluiden kehittämistä. Tällä hetkellä meillä on jo iso ihmisryhmä, kuten eri syistä yhteiskunnan palveluista ulkopuolelle joutuneet, joiden näkemyksiä ja kokemuksia ei pystytä kanavoimaan palveluiden kehittämiseen, he ovat kohderyhmä, joilla palveluihin on suuri tarve.

Palveluiden tulee olla riittävän helposti käytettäviä ja löydettäviä elämäntilanteesta riippumatta. Huomiota tulee kiinnittää digitaalisten palveluiden muotoiluun: palveluita tarvitsevat ovat usein haastavassa elämäntilanteessa. Digitaalisten palveluiden käyttö ei saa heikentää ihmisen elämänhallintaa entisestään. Digitaalisia palveluita tulee voida keventää niiden käyttökelpoisuuden ja löydettävyyden varmistamiseksi.

Lisäksi huomiota tulee kiinnittää myös siihen, että yhä enemmän palveluita käyttävien tulisi pystyä asioimaan niissä äidinkielestä riippumatta.

Digitaalisten siirtymien kohdalla tulee huomioida myös digipudokkaat:

1. digipudokkaita voivat olla ihmiset, joiden sosiaaliset kontaktit ovat minimaalisia digitaalisen maailman ulkopuolella. Kun kaiken voi hoitaa digitaalisesti, he saattavat eristäytyä yhä enemmän sosiaalisesta vuorovaikutuksesta.
2. digipudokkaita voivat olla ihmiset, joilla ei ole mahdollisuutta digitaaliseen asiointiin eri syitten takia. Digitaalista toimintaa haittaavat esteet tulee huomioida nykyistä paremmin osana digitaalista siirtymää (terveys, laitteet, tunnistautuminen, osaamisen taso, pelot, haluttomuus).

Digitaalisten julkisten palveluiden rinnalla tulee olla mahdollisuus perinteiseen asiointiin, tämä oli huomioitu digikompassissa. Sen osalta tulee varmistaa nykyistä paremmin, ettei tapahdu digitaalista heitteillejättöä. Varmistetaan, ettei perinteinen asiointi ole ihmisille kalliimpaa, vaikeampaa tai muutoin eriarvoistavaa digitaalisen asioinnin rinnalla.

Palveluissa tulee edelleen pitää huoli asiakkaiden tiedonsaantioikeudesta, ja tiedon ymmärtämisestä, siitä huolimatta, että tiedot ovat saatavilla digitaalisissa järjestelmissä. Tähän huomioita erityisesti hoitotilanteissa ja niissä tilanteissa erityisesti, joissa tiedonsaanti on tärkeää asiakkaan terveyden ja turvallisuuden kannalta, kuten alaikäisten ja ikääntyneiden kohdalla, tai muissa puolesta asioinnin tilanteissa. Lisäksi digitaalisiin palveluihin tunnistautuminen ei saa muodostua esteeksi palvelun käyttämiselle.

Asiakkaiden tiedonsaantioikeus ja asiointivarmuus tulee pystyä varmistamaan myös poikkeustilanteissa. Erityisesti digitaalisten julkisten palveluiden toimintavarmuus (kuten omakanta) täytyy pystyä turvaamaan kaikissa tilanteissa. (Osana riskeihin varautumissuunnitelmaa)

Lund Pekka
Sininauhaliitto ry